

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147:614.8

Роман Білик

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

ORCID ID 0000-0003-3745-5810

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/058-066

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО КРЕДО МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

У статті теоретично обґрунтовано, що формування найвищих рівнів професійних компетентностей і світогляду майбутнього фахівця можливе завдяки вдалим управлінським впливам і власним діям індивіда, які формують його базові професійні якості. Відображено зміст поняття «професійне кредо», яке нами трактується, як характеристика особистості, що відображає професійні принципи майбутнього фахівця. Кредо є відображенням життєвої системи правил, яких особистість неухильно дотримується в складних морально-етичних або професійних ситуаціях. Обґрунтовано позитивний та негативний вплив сформованого в особистості «професійного кредо» на розв'язання важливих професійних завдань та прийняття відповідальних рішень. Визначено структуру вимог, які висуваються роботодавцями до майбутніх фахівців працевохоронної галузі.

Ключові слова: фахівець із охорони праці, професійне кредо, компетентність, світогляд, освітній процес, професійні якості.

Постановка проблеми. В умовах реформування сучасної системи освіти України та її спрямованості у проєвропейський простір (де життя і здоров'я учасника виробничого процесу є найбільшою цінністю) виникає необхідність у формуванні компетентностей та творчих якостей особистості фахівця з охорони праці, підвищення рівня якості їх підготовки для системи професійної освіти та пошуку нових підходів щодо її вдосконалення. Успішна реалізація цих завдань можлива завдяки впровадженню інноваційних технологій навчання, застосування сучасних інтерактивних методів візуалізації та представлення інформації в освітньому середовищі, формуванню компетентнісного професійного кредо майбутнього фахівця на основі компетентнісного підходу.

Аналіз актуальних досліджень. Загальним теоретико-методологічним аспектам розвитку професійної компетентності та професійної підготовки майбутніх фахівців присвячені роботи багатьох сучасних науковців, а саме: В. Зацарного, Г. Туровської, В. Филипчук, І. Драч, О. Коваленко, Р. Тріщ, С. Кара, Ю. Белової, С. Шаматажи, В. Докучаєвої, І. Каньковського, К. Ткачука, Н. Краснової, Н. Ларіонової, Д. Разіної, Е. Зеєра, А. Маркової та інших. Методичним аспекти підготовки фахівців з охорони праці та формування їх

професійного кредо знайшли своє відображення у працях Е. Альбітарової, П. Атаманчука, О. Бокшиц, В. Бегуна, О. Бурова, С. Величка, І. Грицюка, В. Джигирей, В. Жидецького, Є. Желіби, О. Запорожця, В. Зацарного, В. Заплатинського, І. Каменської, О. Кобилянського, Г. Кондрацької, В. Кузнецова, В. Лапіна, В. Мендерецького, В. Мухина, І. Пістуна, А. Романчука, Ю. Скобло, В. Шияна, З. Яремка та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування процедури формування рівнів професійних компетентностей і світогляду (уміння, навички, переконання, готовність до вчинку, звичка, авторське професійне кредо) майбутніх фахівців з охорони праці.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є сучасні фундаментальні положення професійної освіти з підготовки висококваліфікованих кадрів, напрацювання наукових шкіл теорій безпеки та охорони праці зарубіжних і вітчизняних фахівців працезахоронної галузі. З метою досягнення визначеної мети в роботі використано сукупність прийомів і методів наукового пізнання. *Метод логічного узагальнення* використано, щоб теоретично обґрунтувати вагомість визначених задач та уточнити ключові поняття дослідження. Завдяки *методології системного аналізу і синтезу* проведено дослідження підходів до підготовки майбутнього фахівця з охорони праці та визначено його роль у системі управління охорони праці підприємства.

Виклад основного матеріалу. Варто наголосити на тому, що формування найвищих рівнів професійних компетентностей і світогляду (уміння, навички, переконання, готовність до вчинку, звичка, авторське професійне кредо) може відбуватися лише внаслідок остаточного і категоричного подолання в навчанні таких негативних явищ, як догматизм, формалізм, консерватизм тощо (Атаманчук, 2015).

Унаслідок удалих управлінських впливів і власних дій індивіда формуються його базові професійні якості – компетентності, світогляд, професійне кредо. Остання зазначена характеристика особистості є якістю, що відбиває професійні принципи майбутнього фахівця. Формуючи себе, як фахівець, кожна особистість розробляє систему власних потреб і цінностей, що знаходять відображення у визначенні професійного кредо. Вагомість такого формулювання визначається переплетенням виражених рис характеру з довгостроковими цілями на розвиток навичок і реалізацію потреб.

В історії витоки слова «кредо» (з *лат.* «*credo*» – «вірю») лежать у релігійних концепціях. Кредо є відображенням цілісної системи внутрішньої організації світу, природи людських відносин і моральних засад соціуму.

Змісту поняття «кредо» притаманний глибокий особистісний характер. А його сутність із давніх часів практично не змінилася. Кредо є відображенням життєвої системи правил, яких особистість неухильно дотримується в складних морально-етичних або професійних ситуаціях.

Кредо є гармонійним поєднанням таких компонентів, як:

- Ї світогляд;
- Ї духовність;
- Ї переконання;
- Ї моральні норми;
- Ї життєві орієнтири та цілі (бажані досягнення, саморозвиток тощо).

Зростаючі соціальні потреби людини змусили її шукати спосіб відображення власної позиції. Цей спосіб був покликаний відобразити систему внутрішніх цінностей. З часом поняття «кредо» перекочувало з релігії в психологію і філософію. Воно набуло безліч варіацій, щоб відповідати сфері наук, де воно застосовується.

Професійне кредо є відображенням професійних принципів. Формуючись як фахівець, кожна особистість розробляє систему цінностей і потреб, що знаходять відображення у визначенні кредо. Вагомість такого формулювання визначається переплетенням якісних рис характеру з довгостроковими цілями на розвиток навичок і реалізацію потреб.

Діюче професійне кредо вирішує соціально і психологічно важливі функції, зокрема:

Ї стримуючу – дана функція реалізується створенням меж дозволеного (незабороненого). Принципи, совість, ідеали – вони відображені у визначенні світогляду людини. Прийнятна поведінка людини застерігає її від неправильних (небезпечних) учинків. Таке життєве переконання рятує від внутрішніх протиріч і конфліктів;

Ї вимірнувально-оцінювальна – дає змогу крізь призму поняття «кредо» оцінити події з точки зору моралі. Значення цього поняття в контексті безпеки передбачало оцінювання власних і чужих учинків із позицій суспільних відносин. Так, скажімо сприйняття рівня професійного травматизму в різних країнах залежить від показника їх економічного та соціального розвитку;

Ї охоронна – кожна особистість потребує формування захисних механізмів, з метою збереження внутрішньої цілісності. Кредо стає виправдувальним фактором прийняття суперечливих рішень з точки зору моралі і бажання. Цей постулат дозволяє не замислюватися про правильність власного вибору та його оцінку сторонніми учасниками;

Ї життєстверджуюча – дає змогу подолати комплекси нерішучості, що виникають у важких виробничих та життєвих ситуаціях. Екстремальні ситуації виробничого та побутового характеру вимагають пошуку простих невідгадливих рішень. Цим рішенням стає твердження – кредо, що зміцнює свою здатність протистояти неприємностям;

Ї орієнтувальна – дає змогу знайти вірні ситуативні рішення у складних виробничих ситуаціях. Кредо виступає у вигляді орієнтира (маяка), на який орієнтується майбутній фахівець, коли має сумнів у прийнятті рішень. Воно символізує важливі (вірні) твердження (Білик, 2020).

Професійні завдання, що вирішуються в освітньому та виробничому процесах, мають важливе значення, оскільки дають змогу сформувати професійно важливі якості, компетентності, світогляд, професійне кредо. Але чи є у кредо мінуси? Однозначно, так. Необхідно провести аналіз аспектів, що заважають людині зі сформованим кредо. Основні аргументи наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Позитивний вплив сформованого в особистості «професійного кредо»	Негативний вплив сформованого в особистості «професійного кредо»
<ul style="list-style-type: none"> Ї універсальний спосіб для розв’язання важких професійних завдань; Ї граничне спрощення етичного вибору; Ї незмінність поглядів; Ї обмеження негативного впливу травмуючих подій на особистість 	<ul style="list-style-type: none"> Ї відсутність перспектив у прийнятті ситуативних рішень; Ї створення жорстких кордонів дозволеного; Ї однобоке сприйняття дійсності

Для формування професійного кредо майбутній фахівець має проаналізувати:

- Ї те, чим він керується під час прийняття рішень;
- Ї як він ставиться до несправедливості та дискримінації в суспільстві, у трудових відносинах;
- Ї яким він бачить себе в ідеальних уявленнях (риси характеру, способи реагування, творчі здібності);
- Ї що він цінує в інших людях;
- Ї чим він ніколи не готовий поступитися для прийняття складних етичних рішень;
- Ї найсильніші якості особистості, які він цінує.

Професійне кредо майбутнього фахівця навіть однієї й тієї самої галузі може значно різнитися не лише через різницю світоглядів, але й у зв’язку з бажанням кожного професіонала підкреслити певні особливості саме своєї

професійної діяльності Професійне кредо фахівця з охорони праці буде кардинально відмінним від кредо звичайного працівника, так само, як кредо директора фірми від інспектора з охорони праці. Якщо майбутньому фахівцю складно виділити основу своїх власних внутрішніх переконань, йому варто звернутися до думок видатних людей. Їх девізи стали надихаючими для багатьох поколінь, які шукають своє життєве кредо.

На основі проведених ретроспективних досліджень ми виділили низку цікавих визначень професійного кредо майбутнього фахівця з охорони праці, які дають змогу поглянути на їх інженерно-педагогічну діяльність з іншої точки зору:

«Дав роботу – забезпеч умови».

«Закони не тільки знай, а й дотримуватися їх не забувай».

«Вік бережись – вік працюватимеш».

«Моя пильність – то наша безпека».

«Виконання правил – то не моя забаганка – то ваша безпека».

«Нещасний випадок на виробництві – ніщо інше, як ланцюг проігнорованих роботодавцем порушень».

«На світі живучи, довіку вчись».

«Люди часто хворіють, бо берегтися не вміють».

«Вчасно вирішена мала проблема – запобігає великим втратам».

«Всі лиха людей відбуваються не стільки від того, що вони не зробили того, що потрібно, скільки від того, що вони роблять те, чого не потрібно робити».

«Завжди не вистачає часу, щоб виконати роботу як треба, але на те, щоб її переробити, час знаходиться».

«Здоров'я працюючого – майбутнє економіки».

«Бережи одяг з нову, а здоров'я з змолоду».

«Вартість здоров'я знає лиш той – хто його втратив».

«Здоров'я працівника – запорука успіху».

«Іскру гаси до пожежі, біду відводь до удару».

«Полум'я – це благо життя, якщо не забути його вчасно погасити».

«Водою пожежу гасять, а результатом – запобігають».

«Студент не амфора, яку потрібно наповнити знаннями, а факел, який потрібно запалити».

«Якщо ви вдало виберете працю і вкладете в неї душу, то щастя саме вас знайде».

На переважній більшості підприємств під час прийому на роботу ключовими умовами виступають наявність певного рівня професійної освіти і

відповідність особистих характеристик працівника вимогам роботодавця. Найбільш важливими під час підбору фахівців виявилися рівень отриманих професійних знань, сформованих умінь і навичок, формування найвищих рівнів професійних компетентностей і світогляду (уміння, навички, переконання, готовність до вчинку, звичка, авторське професійне кредо), дисциплінованість, уміння працювати в команді, почуття відповідальності, готовність учитися, освоювати нове, ініціативність (Брюханова, 2010).

Подібне поєднання якостей передбачає тип фахівця, який має високий рівень компетентності, уміє швидко адаптуватися, брати на себе відповідальність за команду, здатний приймати рішення в швидко мінливих умовах. Він повинен бути в міру амбітним, зацікавленим у кар'єрному зростанні. Кандидат, який найбільшою мірою відповідає цим вимогам, має всі шанси отримати посаду фахівця.

Для службовців серед запропонованих професійних якостей і поведінкових характеристик найбільш важливими виявляються виконавські якості: дисциплінованість, розвинене почуття відповідальності за доручену роботу, уміння працювати в колективі. Саме ці якості потрібні в даний час від «звичайного» службовця. Рівень професійних знань, досвід роботи стають менш важливими.

Схожа структура вимог, згідно з якою першочергова увага приділяється виконавським якостям, сформувалася у роботодавців і до працівників категорії «фахівці»:

Ї професійні якості – творчі (інноваційні) якості; готовність вчитися/переучуватися, освоювати нове; ініціативність/творчий підхід до справи; уміння реалізувати себе, результати своєї праці;

Ї виконавські якості – дисциплінованість, чітке дотримання трудової дисципліни; почуття відповідальності за доручену роботу; уміння працювати в колективі, команді; згоду працювати за невелику зарплату.

Отже, результати проведеного аналізу вельми показові, тому що дозволяють визначити, чого бракує сучасним фахівцям з охорони праці і якого кандидата хотіли би роботодавці знайти на ринку праці (Білик, 2012).

Підводячи підсумок та аналізуючи рівень кваліфікації майбутнього фахівця з охорони праці, зазначимо, що на успішних підприємствах починає формуватися персонал «інноваційного» типу, який має не лише високий рівень професійних знань, а й уміє освоювати інноваційні технології виробництва, виявляти потенційні і реальні джерела небезпек, пропонувати оптимальні способи захисту від них, працювати на результат – забезпечення абсолютної безпеки кожного працівника, і підприємства загалом. Закордоном

підприємці підраховали і давно дійшли висновку, що більш економічно вигідно вкладати кошти в охорону праці, аніж прирікати себе на постійну ліквідацію наслідків нещасних випадків і аварій на виробництві. Це і є однією з умов високої конкурентоспроможності успішних підприємств. Тому логічно припустити, що кадрова політика і критерії підбору персоналу на успішних підприємствах і в подальшому будуть спрямовані на формування «інноваційних» колективів/команд, що й буде визначати характер запитів успішних підприємств на ринку праці і вимог до системи професійної підготовки.

Висновок. Кредо має бути саме таким, яким майбутній фахівець керуватиметься в професійній діяльності. Зважаючи на це для формування власного професійного кредо він може використати вислови інших людей. Майбутній фахівець має співставити кожен із варіантів зі своїми власними ідейними принципами та професійними поглядами, обрати той варіант, який найяскравіше демонструє ваш світогляд, навіть коли вони не зовсім збігаються з його поглядами, він сміливо може доповнити власними міркуваннями і таким чином сформулювати своє кредо.

ЛІТЕРАТУРА

- Атаманчук, П. С., Білик, Р. М., Атаманчук, В. П., Ніколаєв, О. М., Семерня, О. М. (2010). Авторское педагогическое кредо как показатель компетентности будущего специалиста. *Проблемы качества знаний и самореализации личности с точки зрения социальных преобразований. Дайджест рецензируемых материалов (коллективная монография), изданный по итогам XCVI Международной научно-практической конференции и I этапа Чемпионата по психологии и педагогическим наукам*. Лондон: IASHE (Atamanchuk, P. S., Bilyk, R. N., Atamanchuk, V. P., Nikolaiev, O. M., Semernia, O. M. (2010). Author's pedagogical credo as an indicator of future specialist's competence. *Problems of knowledge quality and personality self-realization in terms of social transformations. Problems of quality of knowledge and personal self-actualization in terms of social transformations". Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the XCVI International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Psychology and Educational sciences*. London: IASHE).
- Білик, Р. М. (2012). Особливості формування професійно-компетентнісного світогляду майбутнього фахівця технологічної галузі з безпеки життєдіяльності та охорони праці. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*, 18, 195-197 (Bilyk, R. M. (2012). Peculiarities of the formation of professional and competence worldview of the future specialist of the technological industry c life safety and labor protection. *Collection of scientific works of Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ogienko. Pedagogical Series*, 18, 195-197).
- Білик, Р. М. (2020). *Теорія і методика навчання майбутніх учителів технологій з питань безпеки та охорони праці*. Кам'янець-Подільський (Bilyk, R. M. (2020). *Theory and Methodology of Training Future Teachers of Technology on Safety and Health at Work*. Kamianets-Podolsky).

Брюханова, Н. О. (2010). *Основи педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті*. Харків: НТМТ (Briukhanova, N. O. (2010). *Fundamentals of pedagogical design in engineering and pedagogical education*. Kharkov.

РЕЗЮМЕ

Билык Роман. Особенности формирования профессионального кредо будущего специалиста по охране труда.

В статье теоретически обосновано, что формирование высоких уровней профессиональных компетентностей и мировоззрения будущего специалиста возможно благодаря удачным управленческим воздействиям и собственным действиям индивида, которые формируют его базовые профессиональные качества. Определено содержание понятия «профессиональное кредо», которое нами трактуется как характеристика личности, отражающая профессиональные принципы будущего специалиста. Кредо является отражением жизненной системы правил, которых личность неуклонно придерживается в сложных морально-этических или профессиональных ситуациях. Обосновано положительное и отрицательное влияние сложившегося в личности «профессионального кредо» на решение важных профессиональных задач и принятия ответственных решений.

Ключевые слова: специалист по охране труда, профессиональное кредо, компетентность, мировоззрение, образовательный процесс, профессиональные качества.

SUMMARY

Bilyk Roman. Peculiarities of the formation of the professional credo of the future specialist in labor protection.

The paper theoretically substantiates that formation of high levels of professional competence and outlook of a future specialist is possible due to successful managerial influences and an individual's own actions, which form his/her basic professional qualities. The content of the concept "professional credo" is defined, which we interpret as a characteristic of a personality reflecting professional principles of a future specialist. Credo is a reflection of life system of rules, which a person steadily adheres to in difficult moral and ethical or professional situations. Positive and negative influence of a person's "professional credo" on solving important professional tasks and making responsible decisions has been substantiated. The structure of requirements, imposed by employers to future specialists of the labor protection industry, has been determined.

Professional credo is a reflection of professional principles. Forming as a specialist, each individual develops a system of values and needs, which are reflected in the definition of the credo. The weight of this formulation is determined by the intertwining of qualitative character traits with long-term goals for the development of skills and fulfillment of needs. Professional credo of a future specialist, even of the same industry, may differ significantly, not only because of differences in outlooks, but also because of the desire of each professional to emphasize certain features of his professional activity professional credo of a labor protection specialist will be radically different from the credo of an ordinary worker, just as the credo of a company director from a labor protection inspector. If it is difficult for a future specialist to isolate the basis of his own internal beliefs, he should refer to the thoughts of outstanding people. Their mottos have been an inspiration to many generations, looking for their life credo.

Based on the conducted retrospective research we have identified a number of interesting definitions of professional credo of future occupational safety specialist, which give an opportunity to look at their engineering-pedagogical activity from a different point of view. It was determined that when selecting specialists employers prefer such qualities as: level of obtained professional knowledge, formed abilities and skills, formation of high level of professional competences and worldview (abilities, skills, convictions, readiness to act,

habit, author's professional credo), discipline, teamwork skills, sense of responsibility, willingness to learn, to master new things, initiative. Such a combination of qualities provides the type of specialist who has a high level of competence, is able to adapt quickly, take responsibility for the team, able to make decisions in a rapidly changing environment. He should be moderately ambitious, interested in growth.

Key words: labor protection specialist, professional credo, competence, outlook, educational process, professional qualities.

УДК 378.147

Наталія Грона

Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»

Чернігівської обласної ради

ORCID ID 0000-0003-2578-2865

Валентина Ющенко

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ORCID ID 0000-0001-8289-0470

Олена Попружна

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ORCID ID 0000-0002-6128-5578

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/066-075

КУРСОВЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ФОРМА САМОСТІЙНОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті з'ясовано, що першим кроком до наукових досягнень є курсова робота (курсове проєктування). Така науково-дослідницька робота студентів – складник професійної підготовки, що передбачає навчання методології й методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями та вміннями творчого підходу до вирішення окремих наукових проблем. Визначено й обґрунтовано шляхи вдосконалення курсового проєктування студентів з методики навчання української мови в умовах інформаційного середовища.

Ключові слова: *курсове проєктування, методика навчання української мови, науково-дослідницька робота студентів.*

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням Закону України про освіту (прийнятий 05.09.2017, набрав чинності 28.09.2017) є вдосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи впродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальна, неформальна та інформальна); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників х закладів освіти тощо. Складником усіх цих аспектів є доброчесність із боку як